

**MILLIY ISTIQLOL G'OYALARINI YOSHLAR ONGIGA
SINGDIRISH – PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA
(Toshkent oliy umumqo'shin qo'mondonlik bilim yurti
Harbiy psixologiya kafedrası katta o'qituvchisi Boboxonova L.Sh.)**

Bugungi mustaqillik va istiqloqlarning har bir kuni ham jamiyat a'zolari bo'lmish shaxslar ruhiyati uchun shunday tarixiy vaziyat va muhit rolini o'ynamoqdaki, buning ta'sirida yangi g'oyalar paydo bo'lishi uchun "maqsad" paydo bo'ladi. Shuni alohida e'tirof etish kerakki, shaxsdagi har qanday maqsad ham yangi g'oyaga asos bo'lavermaydi. Teran maqsadga erishish uchun odamda "qat'iy ishonch" bo'lishi kerak va u oxir-oqibat "maslakka" aylanadi. Ana shunday maslakning inson qalbiga singib, uning yurish-turishi, fikrlashi-yu, tafakkur tarziga aylanishi "e'tiqoddir. Bu o'rinda yana bir psixologik holatni yoritish lozim, bu ham bo'lsa, e'tiqodning bo'lishi yoki qat'iy ishonchning bo'lishini odamning o'zi astoydil xohlashi kerak. Shaxsning nimalarni xohlashi yoki nimalarga ishonishi masalasi sof psixologik muammolar sirasiga kirgani uchun ham milliy istiqloq g'oyalarining shaxs dunyoqarashi mazmuniga aylanishi jarayonida psixologik omillar katta o'rin tutadi.

Oddiy odam, shaxs jamiyatdagi turli munosabatlar ta'sirida bo'lar ekan, u birinchi navbatda nimalarga ishonadi? Agar biz odamni biror narsaga astoydil ishontirmoqchi bo'lsak, uni mantiqan asoslangan fikrlar yordamida ishontirishimiz ancha mushkul bo'ladi. Yoshlar nimalarga ishonadilar?

Birinchiidan, o'zidagi qiziqishlar, shaxsiy manfaat va e'tiqodiga mos narsalarga juda tez ishonadi. Masalan, ishlab chiqarishda hodimni ishontirish uchun uning oilasi manfaatlari, kelajak istiqboli va professional o'sishiga aloqador gaplar orqali yangi fikrni bayon etish unda teran qiziqishni tug'diradi. Agar biz milliy g'oyaning mazmunini ifodalovchi ijtimoiy simvollar – so'zlar, obrazlar, narsalar, harakatlar mazmunini o'z o'rnida ishlatib, fikrimizni bayon etsak, shaxsga ma'qul va manzur bo'lishi, u bunga ishonishi mumkin. O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov yoshlarning «Kamolot» ijtimoiy harakati dasturi xususida fikr bildirib, bu harakat aynan yoshlar manfaatiga xizmat qilishi va shuning uchun ham ulardan safarbarlik va tashabbuslar nihoyatda zarurligini uqtirdilar. Bu fikrlar darhaqiqat, kelajakka intilgan, erkinlik va ideal talab bo'lgan yoshlarning tashabbuskorlik sifatlarini rivojlantirdi. Tashkil bo'lgan yangi ijtimoiy harakat dasturi aynan istiqloq yillarida paydo bo'lgani va istiqloq farzandlari manfaatiga to'la mos kelganligi uchun ham uni minglab yoshlar qo'llab-quvvatladilar. Mustaqillik yillarida xalq ongida va uning tilak-istaklari mazmunida paydo bo'lgan barcha fikrlar – xalq farovonligi, yurtning ozod va obod bo'lishi, millatlararo totuvlik, Vatanning yagonaligi g'oyalari va ularning yaxlit jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'siri yuqoridagi qonuniyatdan kelib chiqadi.

Ikkinchiidan, yangi g'oyalar nafaqat shaxs yoki ijtimoiy guruhlar tomonidan u yoki bu tarzda idrok etilishi, ya'ni, eshitilishi, ko'rilishi, his qilinishi lozim, balki ular xalqqa tushunarli bo'lishi kerak. Demak, milliy istiqloq g'oyalarini ifodalovchi barcha tushunchalar oddiy, ixcham, kategorial bo'lishi kerak. Masalan, «Barkamol avlod», «Sog'lom avlod», «Vatan yagonadir», «O'zbekistonning kelajagi buyuk»

kabi g'oyalar har bir inson uchun tushunarli va o'zini xurmat qilgan har bir shaxs uchun manfaatlidir.

Uchinchidan, ilg'or g'oyalar va yangicha dunyoqarashning birdaniga ko'pchilik ongiga, ayniqsa, yoshlar ongiga singmasligining ayrim sabablari ham bor. Psixologiyada bola taraqqiyotining ayni 17-18 yoshlarida kuzatiladigan "mafkuraviy inqiroz" bo'ladi. Buning mohiyati shundaki, ayni shu davrda o'spirinda turli shaxsiy muammolar birdan ko'payib ketadi: do'stga ega bo'lish, sevish-sevilish, kasb tanlash, o'qishga kirish, nikoh muammolari, kattalarning talablari va hokazo. Bu muammolar go'yoki yoshlarning jamiyatda ro'y berayotgan ijtimoiy-siyosiy muammolardan ongini chalg'itayotganday bo'ladi. Lekin aslida aynan o'spirinlikka xos bo'lgan psixologiya mavjudki, ular o'z kelajagi to'g'risida ko'p qayg'uradi, ertaga kim bo'lishi, qanday sharoitda yashashi va ijod qilishi, yashayotgan hududi – Vatan taqdiri, albatta, qiziqtiradi. Shuning uchun ham yoshlarga xos bo'lgan maksimalizm va yuqorida sanab o'tilgan shaxsiy muammolar atrofida paydo bo'ladigan individualizm o'rtasida qarama-qarshilik paydo bo'ladi. Bu inqiroziy holat bizning sharoitimizda ko'proq yurt va jamiyat ravnaqidan manfaatdorlik hisobiga hal qilinmoqda.

Biz nimalarga ishonamiz?

Psixologiyada biz nimalarga ishonamiz degan masala, ko'pincha biz kimlar ta'siriga tezroq berilamiz, degan savolning yechimiga bog'liq bo'lib qoladi.

1. Biz avvalo o'zimizga tanish narsalarga ishonamiz. Ya'ni, odatga aylanib qolgan ishlar, samimiy tusda aytilgan gap va xolis amallarga nisbatan odamda ishonch bo'ladi. G'oyaviy tarbiyada bu narsa ko'proq qulog'imiz o'rganib qolgan murojaatlar va o'gitlarga tez ko'nikishimiz, ularga nisbatan tanqid hissining bo'lmasligida ifodalanadi. Masalan, nuroniy otaxonning hayotidan olingan o'gitlar taqlid uchun juda qulaydir.

2. Qalbimizda bevosita hissiyot uyg'otadigan narsalar, yaqin o'tmishimizda bo'lib o'tgan yoqimli hayot kechinmalarga bog'langan ma'lumotlar ham bizda yaxshi taassurot uyg'otadi. Agar o'sha xotiralar salbiy asorat qoldirgan bo'lsa, aksincha, ularga borliq ma'lumotlar odam tomonidan qabul qilinmaydi.

3. Ikkilanish va xavotirlik hissini uyg'otuvchi ma'lumotlar domiga tushib qolgan insonning biror narsaga ishonishi juda qiyin bo'ladi. Masalan, agar biz o'zimizning jamiyatdagi o'rnimiz va mavqeimizga ishonmasak, hayotda o'z o'rnimizni topolmaganligimizdan havotirlanib yashasak, turli hil o'zga ta'sirlar bizni o'z domiga tortishi mumkin. Shuning uchun ham dadil aytilgan gap, o'zini erkin va tabiiy tutgan shaxs o'gitlari bizda kuchliroq ishonch hosil qiladi. Mafkuraviy targ'ibot jarayonida erkin va dadilligi tinglovchilar e'tibori va mehrini tortadi.

4. Biz obro'li-avtoritetli shaxslar fikrlariga ishonamiz. Demak, xalq ichidan chiqib, o'z mehnati, fidoiyligi va dadilligi bilan obro' qozongan insonlarning ta'sir kuchi ortiq bo'ladi. Mahalla oqsoqoli obro'li inson bo'lsa, uning nafaqat nutq vositasida aytgan o'gitlari, balki har bir xatti-harakati yoshlar uchun o'rnak bo'ladi.

Demak, mafkuraviy tarbiyada ishontirishning roli katta. O'zgalarni ishontira olish yoki sog'lom fikrlar bilan inson qalbida tashabbusni uyg'ota olish uning

kuchini o'n chandon oshiradi. Ijtimoiy psixologik ma'nodagi ishontirishning mohiyati shundaki, bunda bir shaxs yoki guruh ongiga boshqa tomondan ongli yoki ongsiz, maqsadli yoki maqsadsiz ta'sir ko'rsatiladi. Ta'sirni qabul qiluvchi shaxs bu ta'sirga "ishongani uchun" ham uning mazmunini tanqidsiz, tahlilsiz qabul qiladi. Bu jarayon "suggestiya" deb atalib, bundagi ta'sirning samaradorligi ta'sir ko'rsatuvchi suggerentning tayyorgarlik darajasi, obro'si, shaxsiy xususiyatlari, ish uslubiga bevosita bog'liq bo'ladi. Shu bois ham ta'lim muassasalarida ishlaydigan tarbiyachilar, o'qituvchilar, professorlar shaxsiga, ularning odamlar bilan ishlay olish qobiliyatlariga katta e'tibor qaratiladi.

XULOSA

Milliy istiqlol g'oyalarining mazmunini xalq ongiga yetkazishda ham maqsadli, ongli suggestiya jarayoni ro'y beradi. Chunki milliy istiqlol g'oyalarining tom ma'nodagi mohiyatini tushunish – shaxsning o'z manfaatiga aloqador bo'lgan ijtimoiy ob'ektlar hamda jarayonlarni anglamog'i va shu yo'nalishda fidoiylarcha o'z imkoniyatlari va iqtidorini safarbar etmog'i lozimligi demakdir. Mamlakatimizdagi har bir yoshning jinsi, millati, elati va yoshidan qat'iy nazar, o'qishi, kasb-hunar egallashi va halol mehnat qilishi, baxtli va farovon, mustahkam oilasiga ega bo'lishi uchun yaratilayotgan imkoniyatlar ulardagi ongli safarbarlik, yurt, xalq uchun sadoqatli, olijanob insonlar bo'lib yetishishini ta'minlaydi. Milliy istiqlol g'oyalarining asosiy tushunchalaridan biri har tomonlama barkamol va sog'lom dunyoqarashli avlodni tarbiyalash g'oyasidir. Bunda ham jamiyat, ham uning har bir alohida fuqarosi teng manfaatdordir.